

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BANYAI ÁRPÁD, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendőek.

Jelentés a közoktatás állapotáról.

III.

A felső nép- és polgári iskolák viszonyait a jelentés egy pont alatt tárgyalja; igen természetesen, mivel rokon intézetek. Ámbár a törvényben gyökeredzik mind a kettőnek a létoka; de maga a tény nem igazolja mindeniknek a létokát. Magának a törvénynek alkotásánál a felső népiskola magasabb intézetnek contemplantatott, mint a polgári iskola; a mennyiben abba csak az elemi iskolát végezett, emebbe pedig az elemi iskola 4. osztályát végezett, tehát két évvel ifjabb és annál fogva kevesebb készültséggel léphetnek a növendékek; mindenik hat éves tanfolyamu, s mégis a polgári iskola tanterve magasabb a felső népiskola tantervéénél. Nagy visszasság, hogy ne mondjam, — értetlenség.

A gyakorlat igazolja ez állítást. A fiuk számára rendezett felső népiskolák nem akarván sikerülni, megkísértetett azoknak különböző ipari és földművelési oktatással való összekötetése. A jelentés szerint a népességi adatokat véve fel. elmondhatjuk, hogy ma sem állanak a kellő polczon. A vonatkozó táblázat szerint az országban 74 felső népiskola van; ezek közül fiuk számára 22, melyek közül 19 állami jellegű, a többiek felekezeti meg magán intézetek. Az összes felső népiskolákban az országban 757 fiu növendék tanul s ezek közül az első osztályban van 412; a felsőbb osztályok oly aránytalanul néptelenek, hogy a III. osztályban még van ugyan 122, de a IV.-ben már csak 10, az V-ben 6, a VI-ban pedig csak 8 növendék van az egész országban.

Az állami felső népiskolákra 7204 forint adatott ki, s ha tekintetbe vesszük, hogy az államilag segélyezett községi felső fiu iskolákat fenntartó községek magok is tetemes összeggel járultak e fajtaú intézetek fenntartásához, bátran mondhatjuk, hogy mindenik felső népiskolai fiu növendéknek csak a tanulása egy évben két száz forintba, tehát nagyon sokba kerül.

Ez adatok kézzel foghatólag bizonyítják a felső népiskoláknak felesleges voltát; a növendékeknek nagyobb része csak egy vagy két évig tanul ily intézetekben, hogy hová lesznek, bajos megmondani.

Némileg látszatos indoka ez intézetek fenntartásának, hogy némelyek ipari vagy gazdasági tanfolyamokkal vannak összekötve, ezek aránylag népesebbek. E tekintetben két megjegyzésem van; már korábban megírtam, hogy ipart nem lehet iskolában tanulni, vagy csak

speciális szakiskolában, a milyen a felső népiskola nem; második észrevétele, hogy azon képzettséggel, melyet a növendékek ez iskolákban akár az iparban, akár a földművelésben szerezhettek, nem élhetnek meg. E megjegyzéseim igazolására szolgál, hogy például Dicső-Szentmártonban, a gazdasági tanfolyammal összekötött felső népiskola több évi hasztalan kísérlet után megszünt; pedig a használni hivatott egész vidék kiválóan földművelő és bortermező; hogy a cikszeredai meg gyergyó-szentmiklósi hasonló iskolák növendékeivel mi történik, nem tudom, azt látom, hogy a távol fekvő kolozsvári tanítóképezdebe sokan folyamodnak felvételért.

Leányok számára felső népiskola 48 volt 2011 növendékekkel; tehát ezek sem eléggő népesek; örvendenénk, ha népesebbek volnának, némi megnyugvásunkra szolgál azonban, hogy a 13 felső leányiskolában 1365 leány-gyermek részesül az elemi iskolai képezetetésnél magasabban.

Polgári iskola volt az 1887/8. tanévben összesen 150; ezek közül fiuk számára 73, leányok számára 77; tanult ily iskolákban fiu 8596; leány 8067; együtt 16663 növendék, csaknem száz növendék esik egy polgári iskolára; egy növendék tanítása egy évben 66 frtba került.

A polgári iskolánál is az a jelenség, hogy a felsőbb osztályokban aránytalanul kevés tanuló van; míg az I-ső osztályban 3515 növendék van, addig a IV. osztályban csak 167; s bár a jelentés szerint 125 bir teljes tan-körrel, azaz hat osztálylyal, a táblás, részletes kimutatás szerint csak 23 iskolában van a VI-ik osztályban növendék; 127 iskolánál a VI-ik osztályban nincs növendék. A polgári iskolák közül 15 ipari tanműhelylyel, 7 kereskedelmi szaktanfolyammal bírt.

Tagadhatatlan, hogy a polgári iskolák aránylag népesebbek, mint a felső népiskolák, míg ugyanis ezeknél egy iskolára 36, amazoknál 111 növendék esik. Azonban még sem oly népesek, mint a milyennek természetöknél és hivatásuknál fogva lenniök kellene. Ez intézeteknek hivatása értelmes, ügyes iparos osztályt teremteni. Szerintem a polgári iskolának hivatása, hogy a leendő iparosoknak megadja az anyanyelvben és számtanban való azt a gyakorlati készséget, földíratban, természetrajzban és természettanban, a történelemben s kiválóan a szép és jó írásban és rajzban azokat az ismereteket és jártasságot, a melyre az iparosnak leendő életpályáján szüksége van. Ezért a polgári iskolának nem kell négy osztályosnál magasabbnak lenni, a mit én, ha jól emlékszem éppen e lapok hasábjain már korábban kimondottam; a gyakorlat igazolja állításomat, mert az V. meg VI. osz-

tályok tényleg vagy nem léteznek, vagy pedig csak azokban az iskolákban, melyekben valamely magasabb tanintézettel, például gymnasiumi tanfolyammal vannak összekapcsolva, vagy a melyekben a latinnyelvet tanítják. Mind a kettő ellenkezik a polgári iskola természetével, hivatásával s az ehhez mérni kellett tanrenddel és tanítási móddal. A négy éves tanfolyamu polgári iskola éppen jól beillik idő szerint is a leendő iparos életébe; 10 éves korában belépve, a négy évi tanulás után, 14 éves korában kezdheti az ipar, mesterség tanulását, de nem az iskolában, hanem a műhelyben egyedül természetesen tanítója az iparos, a mester vezetése alatt. A polgári iskolának általam tett, természetéhez szabott e meghatározása nyomán leányok számára a polgári iskola absurdum, s egyszersmind az elemi népiskolának megrövidítése, elvevén ettől az V. meg VI. osztály leánykált; a felső nép- meg felső leányiskola ellen prevarikáció, a mennyiben a népiskola VI. osztályát végzett növendékeket is felveszi. A polgári iskoláknak kereskedelmi tanfolyammal való összeköttetése valóságos nyegleség, a növendékek éppen úgy nincs kitől tanulja a kereskedést, mint a kereskedelmi akadémiák növendékeinek.

Úgy látszik, hogy a felsőbb leányiskolák kedvenc intézetei közoktatási kormányunknak; szükséges tájékozásul a jelentésben közölve van az állami felsőbb leányiskolák szervezete. Ez intézetek a józanon támasztható legmagasabb igényeknek is megfelelnek, s mivel nagyobbára még fejlődés alatt állanak, biztosan remélhetjük, hogy a szükségeknek teljesen meg-fognak felelni; kiváló előnynek tartjuk az állami felsőbb leányiskolákat azért is, hogy vegyes ajku városainkban kedvező eszközül szolgálnak arra, hogy a nem magyar ajku növendék leányok magyarul tanulhassanak.

Felsőbb leány iskola volt 9 állami, 1 államilag segélyezett községi, 1 társulati, 1 magán és 1 felekezeti; a 13 iskolában 1365 növendék járt; tehát egy iskolára 105 növendék esik: a felsőbb osztályok ez intézeteknél is aránylag kevésbé népesek, a VI. osztályokban például csak 47 növendék volt; ennek oka egyfelől az, hogy még az intézetek közül 5 van hat osztályosra fejlődve; másfelől az, hogy a 17—18 esztendőös leány inkább gondol a férjhez menetelre, mint a penzumra.

Egyébiránt tagadhatlanul költséges intézetek, a 244,478 frt évi költségből az állampénztár 103,746 frtot fedezett; a mellett a növendékek is tandíj stb. illetékekkel tetemes összeggel járultak a fentartási költségekhez; a budapesti évenként 49380 forintba kerülő felsőbb leányiskola 348 növendéke e czímeken 23,100 forintot tehát egy növendék 72 frtot fizetett.

Ha tekintetbe vesszük, hogy a felső népiskolákban 2011, a polgári iskolákban 8067, a felsőbb leányiskolákban 1365, a tanítónőképezdékekben 605, együtt 12048 leány részesült már az 1887/8. tanévben az eleminél magasabb oktatásban, bátran meglegegedhetünk köznevelésünk ez ágának eddigi ápolásával, bátran megnyugodhatunk jövője iránt; annyira, hogy ez ügynek további erőszakolását én részemről vagy az adatokkal és tényleges viszonyokkal való teljes ismeretlenségnek, vagy nyegleségnek tartom.

Kovácsi Antal.

A szépírás tanításáról a népiskolában.

(Vége.)

A folyékony írás legnagyobb ellensége az, ha a jobb kéz az élére fekszik s így jobbra hajlik. Ezt természetesen könnyebb megmutatni, mint leírni. Azt hisszük, hogy a tanító a megmagyarázásnál körül-belül ilyen formán járhatna el:

A tanító felemeli jobb kezét; csinálja, a mit mond

s ilyen formán beszél: „Lássátok, gyermekek, karomat s kezemfejét kinyújtottam, most kezemfejét egy kissé befelé görbítem úgy, hogy négy ujjom egymást érintse, tenyerem kissé behorpadjon s kezem felső része kidomborodjék, ezután hüvelykemet úgy illesztem, hogy álljon a mutatóujj első izülekének — a körömtől számítva — átel-lenében. Ha ujjainkat ezen tartásban megtekintjük, észre-vevesszük, hogy a középujj előbbre nyúlik, mint a mutató-ujj és ez utóbbival egy kivágást képez.“ Ekkor balkézrel behelyezi a tanító a tollnyelet az imént említett kivágásba úgy, hogy a tollnyél hátulsó fele a mutató-ujj felső izbütyké előtt találjon nyugvó helyet, azután a hüvelykujjal megtámasztja a tollnyelet úgy, hogy a balkezet levehesse a tollnyélről és a tollnyél még is előbbi helyét megtartsa, a hüvelykuj által megtámasztva lévén. A bal kezünkkel úgy fogjuk meg a tollnyelet, hogy a tollnyél alsó része két ujjunk között, u. m. a mutató és hüvelykuj között foglaljon helyet. Így illesztjük a balkézrel a tollnyelet a mutatóujj és középujj végén lévő kivágásba (nyílásba), honnan a tollnyél felső része a mutatóujj bütyke felé irányul s ahhoz közel támaszkodik a mutatóujjhoz. Ha szükség van rá, hogy a tollnyél olyan állásba jöjjön, hogy a középujj végétől a tollhegyéig 3 cm., illetőleg a hüvelykujj végétől a tollhegyéig 5 cmnyi távolság legyen, a tollnyelet azután is feljebb lehet mozdítani, míg a jelzett állásba jut. Erre rendszeren szükség is van, mert ha a tollhoz nagyon közel fogná meg a középujj és mutatóujj a tollnyelet, előjöhethetne az az eset, hogy az ujjak bepiszkolódnának, a mit pedig a tisztaság kedvéért az írásnál általában kerülni kell. Most a kezét a tollal együtt leeresztjük addig, míg a kis ujj hegye érinti a papírost, a tollnyél vége pedig a jobb váll felé mutat.

Megjegyezzük a kéztartásra nézve ismételtén, hogy arra nagyon ügyelnünk kell, hogy a megdomborított kéz ne az élével álljon az asztal lapja felé, hanem inkább lapjával, azaz úgy, hogy a kézdomborodásának csucspon-tja az alatta levő asztallapja síkjához függélyes állásban foglaljon helyet. Az is szükséges, mint már mondtuk, hogy a kézből csak éppen a kis ujj érintse a papírost; a csuklónak szabadon kell állania. E szerint a jobb keznek támaszpontul csak a kis ujjat és a csuklón felül az alkar könyök közelebe eső részét szabad felhasználnia.

Ha a tollnyél hátulsó nyugvóhelye a mutatóujj felső izbütyke előtt van, akkor a kéz a kisujjon fog állani és a csukló nem fogja érinteni az asztalt, ha ellenben a tollnyél hátulsó nyugvóhelye lent a hüvelykujj szögletében vagyis tövével van, akkor a kéz jobbra dül és a csuklón nyugszik.

A begyakorlásnál ezek lehetnének a rövid vezényszók. Állítsátok fel a jobb alkart a könyökre! Eresszszétek le most karotokat, természetesen a padra! Igazítsátok a bal kezetekkel az irkát, úgy, hogy a jobb alkar fekdjék az irka közepén és az irka két szélével párhuzamos vonalban legyen az irka közepén fekvő alkar. — Emeljétek föl jobb kezeteiket. Domborítsátok egy kissé tenyereteket! Fogjátok a balkézbe a tollat! Illeszszétek a tollnyelet a közép- és mutatóujj által képzett kivágásba! Nyomjátok a tollnyél hátulsó részét a mutatóujj felső izbütyke előtt a mutatóujjhoz! Támaszszátok meg a hüvelykujjal a tollnyelet úgy, hogy a hüvelyk legyen szemben a mutatóujj első izülekével (izhajlás)! Vegyétek el a balkezet a tollnyélről! Eresszszétek le jobb kezeteiket, míg a kis ujjotok a papírost érinti! Bal karotokat tegyétek a padra, párhuzamosan a pad belső szélével úgy, hogy a könyök is a padon nyugodjék! A balkéz tartsa az irkát, hogy az ne mozogjon! Emeljétek föl fejeiteket! Ekkor következik az írás.

Nem tudjuk, hogy mennyire sikerült megértetnünk, hogy miképen tartjuk mi czélszerűnek a tolltartást, de reméljük, hogy az elmondottak mégis adnak egy kis irányt azoknak, a kik e tárgyról gondolkozni szeretnek. Mindenesetre szükséges, hogy a tanító a tolltartás általunk leirt módját maga megpróbálja. Mielőtt tanítványainak tanítani akarná. Mi sokat összeolvastunk erre nézve, de mégis nem annyira könyvekből jöttünk arra, a mit elmondottunk, mint inkább a tapasztalás tanított reá.

Erb Frigyes.

A tanítóképző-intézeti tanárok közgyűlése.

Régen érzett szükség volt az, hogy a képző-intézeti tanárok egyesületet alkossanak. Gyertyánffy István már 1872-ben felelte szavát; majd néhány évvel később tágabb körben is mozgalom indult meg e czélből. Azonban, míg az országban mindenféle iskolák tanerei összeálltak már, hogy az egyesületi élet által fejlesszék a testületi összetartást és szellemet, eszmecserék és gyülekezések által tevékeny életre serkentésük az egyeseket, növeljék az általános értelmi niveau-t. védjék és fejlesszék azon iskola tanügyét, a melyet képviselnek; — csak a képezdei anárokat nem sikerült összehozni közös működésre. Pedig, „hogy a népnevelés boldogulhasson, a tanítóképezdeknek kell felvirágozniok.“ Ha egyesek törtettek is a göröngyös úton előre, ha nem közönséges működést fejtettek is ki saját keblükben, azok izoláltan maradtak, nem mozgatták, nem fejlesztették az egész tömeget. „Egyesületi együtt-működés útján sokkal jobban lehet építeni a közügyet, mint szétforgácsolva.“ Aranyszavak ezek! Ujabbán Hetey Gábor vette kezébe az ügyet és fáradhatatlan buzgalmát siker koronázta. Az országnak 19 állami képző-intézetéből gyűltek össze a testületi küldöttek e hó 14-én Budapesten, hogy kibontsák a zászlót, a melyre az legyen felírva: „Az egyesülésben van az erő.“ Legyen szabad ezen gyűlés lefolyásáról pár szóval megemlékeznem.

Április 14-én tartatott az előértekezlet, a melyen a munkaprogrammot állapították meg. 15-én reggel nyitattott meg ünnepélyesen a gyűlés, a melyen elnökül Péterfy Sándor, alelnökül Hetey Gábor, jegyzőkül Felméry Albert és Nagy László választották meg. Először szóba került a tanterv és tankönyvek kérdése. Előbbiről Scheerer Sándor tartott alapos készütségről tanuskodó előadást. Kifejtette, hogy a képezdekben az oktatás ketős czél érdekét szolgálja: általános műveltséget ad, és a mellett tanítókká képez. Csak úgy közelíthetjük meg jobban a fontosabbat, a tulajdonképenit, ha az általános kiképzés súlyát az eddiginél jobban toljuk át az előkészítő iskolákra. A polgári és középiskolákra annál nagyobb intenzitással tartjuk meg a szakképzést a tanítóképző-intézetek számára. Ez involválja magában egy részt a polgári iskolai oktatás rendezését, más részt, hogy a tanítóképző-intézetekben tegyük gyakorlatibbá az oktatást, szaporítsuk a paedagogiai órák számát, különösen a 4-ik osztályban, s szuszukbe lehetőleg az első három osztályra az általános műveltséget adó tárgyakat. Tervezete alapos megvitatás és javaslattétel czéljából bizottsághoz utasított.

A tantervvel szorosan összefügg a tankönyvek kérdése, a melyről Somogyi Géza értekezett és kimutatta a tankönyvek hiányait és azt, hogy alig van fontosabb tanügyi érdekeket szolgáló iskola Magyarországon, a mely oly kevésbé volna ellátva az ő speciális czéljaira szolgáló tankönyvekkel, mint a tanítóképzők. A közép és egyéb iskolák számára írt tankönyvek a tanítóképzők számára

nem alkalmasak; más ott a feloldandó tananyag mennyisége. és más nálunk; kell, hogy a mi tankönyveinknél tekintet legyen a népiskolai módszerre. A gyűlés S. fejtegetését magáévá tette és elhatározta, hogy a létesítendő egyesület törekedjék a tananyag részletes kidolgozása által a baj megszüntetésére hatni, más részt a kormány figyelmét megfelelő tankönyvek irásának szükségére felhívni. Radó Vilmos a képesítő vizsgálatokra vonatkozólag terjesztett elő javaslatokat. Míg más iskolai, például a középiskolai tanképesítő vizsgálatok a megváltozott szükségletek és körülmények szerint módosítottak, addig az elemi tanképesítő vizsgálatok még mindig az először megállapított mód szerint tartatnak. Pedig: ezeknél is óhajtható a négy éves tanfolyam behozása és egyéb viszonyok beállása folytán a változtatás. A képesítő vizsgálatoknak két fő hibáját mutatta ki. Sokat ölelnek fel egyszerre, többet, mint a mennyit a helyes paedagogiai elvek szerint egy jelöltől egyszerre kívánni lehet. Továbbá a jelen körülmények között, mondhatni, czél nélkül megkönnyíti a magán úton készülőknek helyzetét, a kiktől előképzettségnek iskolai bizonyítványokkal való kimutatása nem kívántatik.

Ezért, alkalmazkodva a tantervre vonatkozó közgyűlési határozatokhoz, proponálja. 1) hogy a vizsgálat osztassék két felé, alapvető és tulajdonképeni szakvizsgálatra; az előbbi állana az általános műveltségre tartozó tantárgyakból és a 3-ik évfolyam végén ejtetnék meg; utóbbi pedig a 4-ik évfolyam bevégezése után tétetnék le és tárgyait kiválóképen a paedagogiai studiumok és a gyakorlati tanítás képeznék. 2) Kívánja, hogy a magán úton készülők csak az évenként tett osztályvizsgálatok kiállása után, bocsájtassanak képesítő vizsgálatra, s ekkor is feltüntetendő oklevelekben a magán úton készülők. E propositiókat a közgyűlés helyeseknek és alkalmazandóknak találta. Elvben czélszerűnek vallotta a Borbély Sámuel indítványát is, a mely szerint a jelölt a 4-ik évfolyam és egy gyakorlati év kitöltése után bocsájtatnék paedagogiai szakvizsgálatra, épen így elvileg helyeseknek találta külön országos vizsgáló bizottságok alakítását is, de a jelenleg fennálló viszonyok között egyiket sem tartotta kivihetőnek.

Az életbe vágó kérdéseken kívül még egyéb tétel is voltak kitűzve tanácskozáásra, ugymint a képző-intézeti tanárok szolgálati pragmatikája, előadó Triff Gábor; az igazgató-tanács és annak az igazgatóhoz való viszonya, előadó Arányi Antal; a képző-intézeti tanárok iskolai látogatása, előadó Wiener Péter; az internatus és convictus kérdése, előadó dr. Bartsch Samu; a növendékek önképzése, előadó Felméry Albert E tételek tárgyalása azonban az idő rövidsége miatt a jövő közgyűlésre halasztatott.

Utolsó tárgya volt a gyűlésnek a tanítóképző-intézeti tanárok egyesületének megalakítása. Hosszú viták és tárgyalások után végre kimondotta a gyűlés a megalakulást „A magyarországi tanítóképző-intézeti tanárok egyesülete“ czímen, és azonnal hozzáfogott az alapszabályok tárgyalásához, a melyeknek tervezetét Zajzon Dénes készítette. Az egyesület feladatául tűzte ki, lehetőleg az összes magyarországi tanítóképzőket működési körébe vonni, hogy egyesült erővel valamennyien munkálkodhassanak a közös ügy érdekében. A tiszti kar a következőleg alakult meg: elnök Péterfy Sándor, alelnök Hetey Gábor, titkár Nagy László, jegyző Felméry Albert, pénztáros Zajzon Dénes. A választmány egylőre 23 tagból állítottott össze, de a közgyűlés felhatalmazta a választmányt azzal a joggal, hogy tagjainak számát a belépendő egyesületi tagok közül 30-ra egészítse ki. Választmányi tagok lettek: Arányi Antal, dr. Bartsch Samu,

Borbély Sámuel, Csepreghy Ferencz, Dezső Lajos. Dúszóczy Károlyné. Hoffmann Amelie, Komáromy Lajos, Kerner Péter, László Zsigmond, Lénhart Károly. Lázárné-Kasztner Janka, Radó Vilmos, Somogyi Géza, Sebestyén Gyula, Scheerer Sándor, Szeinte József, Szováthy Lajos, Szabó Lajos, Triff Gábor. Uhr Józsa, Wiener Péter és Zirzen Janka. Ekkor következett a gyűlés legemlékezetesebb momentuma. A már megalakult egyesület azonnal a megalakulás után, teljes számmal Budára vonult a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba; hogy a nagyméltóságú miniszter urnak hódolatát, hálás köszönetét és magát az újonnan megalakult egyesületet bemutassa. Ő excellentiáját az egyesület elnöke: Péterfy Sándor üdvözölte, jelentvén az egyesület megalakultát, jelezte a közgyűlés határozatait és a magyarországi tanítóképző-intézetek tanárainak egyesülete nevében, mély köszönetet mondott a miniszter urnak az utolsó időben is irántuk tanusított jó indulatáért és kegyességeért, magas pártfogását továbbra is kikérvén. Gróf Csáky Albin miniszter úr ő nagyméltósága erre a következőleg válaszolt:

„Örömmel vettem híret annak, hogy önök egybegyűlve, saját ügyeiket megbeszélni óhajtják s hogy ezt nekem tudomásomra is hozták. Még nagyobb öröömre szolgál, hogy egyesületté alakultak. Egyesületi együttes működés útján sokkal jobban lehet ápolni a közügyet, mint szétforgácsolva. (Eljenzés). A hírlapokból már tudomást vettem tanácskozásukról. Megnyugtathatom önöket, hogy esetleges propositióikat mindig behatóan fogom megfontolni, és reményilem, fogok azok közt olyanokat találni, a miket a népnevelés és tanítóképzés terén értékesíthetek. (Eljenzés). Mindig könnyebbségemre esik az, ha szakemberektől kaphatom az információt. Hogy érdeklődöm az önök ügye iránt, ezt a közelmúltban is tapasztalhatták. (Eljenzés). Örömmel veszem az önök megjelenését, mert a személyes találkozás mindig előnyére válik az ügynek.“ (Élénk eljenzés).

A miniszter úr ő excellentiája után a küldöttség méltóságos Berzeviczy Albert államtitkár urnál tiszteltgett, a ki Péterfy Sándor üdvözlő beszédére ezeket mondá: „Benső örömmel üdvözölöm a küldöttséget. Magyarország jövője attól függ, mennyit leszünk képesek a legközelebbi évtizeden keresztül a kultura céljaira áldozni. A kulturának egyik legfontosabb tényezője a népnevelés; hogy pedig a népnevelés boldogulhasson, a tanítóképezdeknek kell felvirágozniok. Ezért is örvendek az egyesület létrejöttének, mert így modjukban lesz tapasztalataikat és nézeteiket nyilvánítani. Üdvözölöm önökben az iskolamesterek mestereit, munkájokbau pedig számíthatnak legodaadóbb támogatásomra. (Eljenzés).

Az egyesületi küldöttséget méltóságos Gönczy Pál államtitkár úr is fogadta, s a tisztelgésre következő szavakkal válaszolt: „Köszönöm önöknek ezt a nem várt megtiszteltetést. Örülök, hogy egyesületté alakultak, mert az egyesülésben mindig van erő. Az egyesek nézeténél mindig többet ér az egyesületek által nyilvánított vélemény, mert inkább ment az egyoldalúságtól. Mindenkor méltányolni fogom jora irányuló törekvéseiket. Kívánom, hogy egyesületük működéséből a közügyre nézve mennél több jó származzék.“ (Eljenzés).

A közgyűlés emelkedett hangulatban oszlott szét, magával vivén tagjai az ország minden részébe a lelkesedést. Ime, most ki nyújtja az egyesület jobbját, ragadják meg azt a pályatársak. Az összefogódzott karok ereje nagyobb, mint a magukra hagyottaké, az összeforrott szív jobban lüktet és érez, mint az egyedül álló, a sok főből összeállott értelem többet, nagyobbbat gondol, mint az egyesé. Csak így juthatunk gyorsabban előre, csak így tehetjük meg a nemzetnek azt a fontos szolgálatot, a mely reánk a közoktatás terén vár. Nagy László.

Nagypénteki babonák.

A babonákról Könyves Kálmán óta sokat irtak és pedig, hogy kijrtsák, ellenök. Mind e mellett is alig található köznép e szellemi „gyom“ nélkül.

Nekem úgy tetszik, hogy e tekintetben a kultura gyomláló hatása magának a kultura fejlődésének mértékével nem áll kellő arányban.

E visszás körülmény, szerintem, két okra vezethető vissza.

Egyik ok az, hogy ez épp oly régi, mint makacs társadalmi baj ellen az erre leghivatottabb tényezők: az iskolák és a templomok még ma sem fejtenek ki kellő erélyt a specialis eszközök alkalmazásában; a másik pedig, hogy a köznép azon része, melynek körében e szívos életű növény melegágyra talál, még azon korból való, melyben a természettudományok népszerűsítése és a nép körében való terjesztése a tisztán felekezeti érdekeket szolgáló népiskolai rendszer hálójában, hogy ne mondjam „nyűgében“, megakadt.

Ez utóbbi ok, hála br. Eötvös és utódai bölcs szellemének! ma már nem létezik; az elsón pedig a hivatását valóban átérző és lelkiismeretesen betöltő lelkész és tanító segíthet és segítsen is.

Tegyék figyelmök tárgyává a nép életét, szokásait s minden egyes ténykedésöknek okáról, céljáról kérdezzék ki őket, sőt kutassák a feltűnőbb szokások eredetét, elterjedési körét, hogy azokat, melyek tisztán a babona, a tudatlanság szülöttei, öntudatosan és kívánt sikerrel üldözhessék.

Városunk, Kolozs, kebelében, melytől pedig felvilágosultság dolgában méltán többet várhatni, mint egy eldugott, mezősegi falucskától, két, nagypénteki babonával szemben kell fölvennem az irtó harcot. Nem tudom, másutt divatban vannak-e és mennyiben ezek? Épen ezért nem tartom érdektelen dolognak azok leírását, közlését.

Innepünk van. Reggeli sétámmal a mód nélkül sáros és zimankos idő miatt lakásom tornáczára szorultam. Rómaként 7 halmon épült városunknak harmadát innen is belátom. A nap rövid időre kibontakozik, immár talán nagyon is bő fellegtakarójából. A lakóházak udvarain élénk nyüzsgés támad. Fűrgé aszszonyok, leányok hosszú kötelekre fehér- és más ruhanemüket aggatnak ki. Hogyan? Hát enynyi mosás lett volna a tegnapi? Kételkedni kezdtem s átléptem a szomszédasszony udvarára. Megnéztem, a ruhák egytől-egyig szárazok valának. Tehát csak szellőztetik azokat! „Mondja csak szomszédasszony, szólék hozzá, összebeszéltek talán, hogy fehéreneműiket épen ma „az ünnepen“ anynyian szellőztetik, hiszen az idő sem mutatkozik erre alkalmasnak?“ „Nem ugyan a, instálom, de mi azt tartjuk, hogy: ha e czelebulát nagypénteken szellőztetjük, sem a moly, sem a penész nem támadja meg!“

Elmosolyodva kérdeztem, hogy „hát aztán, hisz-e ezt jó szomszédasszony?“

— Hiszem is, nem is, de azért csak megcsináljuk, mert így láttuk ezt anyánktól és nagyanyánktól is!“

Ez uttal nem szaporítottam több szót, eltávoztam. Megragadta figyelmemet, hogy a temető felől, egészen más irányból, miut a honnan ivó- és sós vizünket hordani szoktuk, oláh asszonyok kártyákkal jönnek. Bevártam őket. Valami zavaros vizet hoztak, fáradtan, csatatosan.

Kérdezősködni kezdtem. A feleletben egy ideig tar-

töködök valának. Ebből sejtettem, hogy a dolog is „zavaros”, mint a vizök.

Nagy vallatás után egy idősebb asszony miközben a leányok elszaladtak kártyáikkal, megvallá, hogy ők olyan forrásvizet hoznak, a melyből ma még senki sem ivott s „miért?” kérdésemre azt is elmondá, hogy: a ki ezzel megmosakodik, azt a szepülő, kelés s más bőrkiütések nem járják!

Útnak eresztém e „hivót” is, kivel fogyatékos nyelvtanmeretem miatt bővebben különben sem értekezhetém s mely gondolatokba merülten ültem reggelimhez, melyből csak a templomban hallott szent elmélkedés ábrándított ki. Eddig is tudtam, de jól esett emlékezememben való fölújítása annak, hogy csaknem két ezer évvel ez előtt élt e földön egy tökéletes ember, ki, már akkor, a sötétségnek, a tudatlanságnak elűzéseért, a tévelygő emberiség felvilágosításáért, az igaz szeretet, a valódi kereset élet tudatának terjesztéseért küzdött s halt meg, mint elveinek testben martirja, kinosan.

Az ő élete méltán magas „eszmény”-e lehet széles világ összes tanítóinak, ha még amolyan „államiak” vagyunk is! Öntudatosan működő lelkészeknek nem szükséges s nem is vagyok hivatott e téren útmutatást adni.

Tanító-társaim azonban talán nem veszik rossz néven, ha működésük körében kiváló figyelembe ajánlom e veszedelmes társadalmi betegséget s kiemelem előttük azt, hogy tapasztalatból szólva, nem tartom kielégítő gyógyító módnak csupán az iskolai nevelés-oktatás körében nyesegetni a tudatlanság e vad hajtasait!

A népkönyvtárak mellett népies olvasó körök alakítása, ezekben pedig a helyi viszonyokból merített, e tárgy felolvasások s szóbeli fejtegetések, társalgások, vitatkozások hamarabb és közvetlenebb hatással ütnek a szeg fejére. E czélból én nagyobb tanítványaimmal gyűjtetem is a nép körében divó babonás szokásokat, hogy alkalom adtán elbánhassak velök.

Tény, ezt is tapasztalatból állítom, hogy ott, hol a lakosság román ajkuakkal vegyes, e nyavalyák sokkal elterjedtebbek s nehezebben irthatók, mint másutt. Nem csoda! Papjaik között is ismertem olyanokat, kik nem hogy pusztították volna, sőt ellenkezőleg ápolták azt, mert anyagi javukra kizsákmányolták a szerencsétlen butaságot.

Lelkészek! Tanítók! Legyetek világító fáklyák a sötétségben!

Benedek János.

T Á R C Z A.

Nóialakok a francia forradalomból.

I.

A nagy politikai és társadalmi forradalom, mely száz év előtt oly elemi erővel megindult s nemcsak Franciaországot alapjában átalakította, hanem következményeiben kihatott az egész világra, melynek politikai rendszerét megváltoztatta, még a mai napig sincs teljesen befejezve. A visszahatás szülte küzdelem a fenálló rend és az uralkodó eszmék közt folyton tart és nem ritkán erőszakosan nyilvánul ott: hol a szabadság, testvériség és egyenlőség nagy elvei győzelemre vergődni még nem tudtak. Száz éve, hogy a nagy francia forradalom a világot megrázkódtatta s felébreszté az emberi szenvedélyek fékezhetetlen szörnyetegét, de egyszersmind a legmagasztosabb eszményeket, melyekért az emberiség jobb része minden időkben oly sok és nagy áldozatokat hozott.

Miként minden nagy és általános mozgalomban, úgy a forradalom napjaiban is nevezetes szerepet játszott a női nem, és pedig úgy jó, mint rossz jelentményben. Az erőszakos átalakulás nagy művében tevékeny részt vettek a nők is; a despotismus hirhedett börtönét — a Bastillet — Párisban nemcsak férfiak, hanem nők ostromolták és segítették a félelmes várat, mely Páris közepét díszelentíté, lerombolni. Nők voltak, kik a felbőszült néptömegeket zuhogó esőben Párisból Versail-ba vezették s a királyi családot palotájában ostromolták. A piarzi „csarnok-hölgyek” a rémuralom napjaiban mindenütt jelen voltak, hol zendülésről, tömeges csoportosulásról és erőszakos rombolásról volt szó. E „hölgyek” voltak, kik az udvar egyik kegyeltjét Abbé Maury-t egy lámpaoszlopára felakaszták, daczára a szellemes pap ama jogosult észrevételének: vajjon világosabban fognak-e látni, hogy ha őt a lámpaoszlopára függesztik? Nők voltak, kik a vérengzés szerencsétlen áldozatait gúnyos kacajjal kísérték a vesztőhelyre a Guillotine alá, s kivétközve minden emberi érzelemből, legkegyetlenebbül épen azok ellen dübögtek, kik tulajdon nemükhez tartozának.

Ezen női szörnyetegek-közé tartozott Theroigne

kisasszony, ki a Tuillériák — a királyi palota — ostrománál mindenek felett kitüntette magát s első volt, ki a királyi testőrség sűrű tüzelése daczára az épület bel-sejébe behatolt. Elszántága azzal jutalmaztatott, hogy beválasztaték a nemzetgyűlésbe, melyben azontúl a nemzetőrség egyenruhájában jelent meg s élénk részt vett a véres határozatok meghozatalában. Maillard kisasszony kedvelt színésznő egyik párisi színpadon, az „ész-istennő” szerepével bíztatott meg azon pillanatban, midőn a forradalom vezérei a szenvedélyek deliriuma által elsodortatva a vallást is kiküszöbölték Franciaországól, hogy a „népfelség” souverainitása mellett az „ész-vallást” tegyék uralkodóvá. S midőn Robespierre a rémuralom rettegett feje nyilvánosan megjelent, mindenütt követé őt az asszonyok és leányok egész raja: kik mint az ész istennői allegorikus jelvényekkel díszítve daemóni udvart képeztek a vérengzés és hitetlenség eltévedt apostola körül. Nők voltak vögre kik túllépve az emberi természet erkölcsszabta korlátait, a szerencsétlen Maria Antoinette királynét a bűnök legborzasztóbbikával — tulajdon vérenek megfertőzésével — vádolták, s kik midőn a szörnyű vád még a rémség és vérengzés fejéit is borzadálylyal tölté el — az örület paroxismusában állatias kedvteliséssel tapsoltak kezeikbe — midőn a népharag szerencsétlen áldozata halálra íteltetett.

De hagyjuk el az emberiség és a női jellem ezen eltévedt szomorú képviselőit, kik a szenvedélyek fékezetlen tengerén a valódi erkölcsi alap hiájával hajótörést szenvedtek s forduljunk azon alakokhoz, kik büszkeséggel töltik el az emberi keblet s kikben képviselve látjuk mindazon tulajdonságokat, melyek önkéntelenül felkeltik meleg érdeklődésünket s magukra vonják figyelmünket és csodálatunkat. E nők ellen fordult a fékevesztett szenvedélyek haragja leginkább; az erény és a valódi női érték, a lelki fenköltőség és születési előkelőség egyaránt szálla volt azok szemében, kik mindent leromboltak, mindent a sárba tiportak, mi addig magasan felettük állott s hová csak nemével az irigységnek tekintettek.

Itt első sorban maga Maria Antoinette a sze-

rencsétlen királyné vonja magára figyelmünket, a forradalomnak eme kétségkívül legkiválóbb áldozata Mária Antoinette I. Ferencz német császár és Mária Terézia magyar királynő leánya volt, ki 1755-ben született s 1770-ben alig tizenöt éves korában a francia dauphin vagy trónörökös a későbbi XVI. Lajos nejévé lön. Ezen házasság lett volna hivatva a francia és ausztriai dynastiák századok óta tartó féltékenykedésének véget vetni. Mária Antoinette a fiatalság virágában mindenkit lebüvölt, meghódított szépsége és kecsessége, valamint szelidsége és kifogyhatatlan bőkezűsége által. A külsőségek iránt könnyen hevülékeny francziák kezdetben valóságos kultust üztek ez ifjú trónörököséből, nemsokára XV. Lajos halála után királynéből; költők és művészek rajongó odaadással ünnepezték s igyekeztek megörökíteni műveikben szépségét és erényeit.

Azonban a tisztelet és szeretet eme rohamos nyilvánulásai nem tartottak sokáig; az idők sokkal komolyabbak voltak, semhogy a rajongás és eszményi ünneplés tartós gyökereket verhettek volna az emberek lelkében. Az erkölcsi megromlott társadalom: mely az elmúlt idők és emberek bűneinek hatásai alatt állott, nem tűntethetett sokáig ragaszkodásával; s az, kit még az imént szeretetének túlzott nyilvánulásaival halmiozott el, nemsokára ugy tűnt fel szeméi előtt, mint kinek lényében a hangzatos erények egyike sem található meg. Most tékozlási hajlamot, hiúságot és piperéskedést vetettek szemére; majd hűtlenséggel és könnyelműséggel vádolták, olyan fogyatkozásokkal, melyek egyéniségében, ha nem hiányoztak is egészen, de elítélésre méltó tettekben nem nyilvánultak sohasem. Fiatalsága, nevelése, kora, születése egyaránt bő kinyomatot nyertek pezsgő vidorságában, gondtalan világnézetében s azon könnyűségben: mely ép oly távol állott a ledérségtől, mint a prüd tartózkodástól. Szerette a színházat és zenét, a kártyát és derült társaságot, melyben nem ritkán fékét vesztette jókedvének s ilyenkor meggondolatlan volt kifejezéseiben, de soha sem tetteiben.

Azonban legtöbbet ártott Mária Antoinettenek a francia nép és a világ szemében a hírhedett nyakék története, ámbár abban teljességgel ártatlan volt. De la Mothe bárónő, egyike udvarhölgyeinek bizalmas összeköttetésben állott Rohan bibornokkal, egy hiú és kalandor hajlamairól ismeretes főpappal, ki rajongó tisztelője volt a királynénak, de ki többféle ok miatt kiesett az udvar kegyeiből. Hogy ismét visszaszerezze az udvar, de kivált a királyné kegyét. Rohan bibornok az ármányos bárónő által egy meggondolatlan lépésre hagyta magát rávenni. A bárónő megtudta, hogy a királyné ékszerésze egy drága nyakéket ajánlott megvételre az uralkodónak, ki azonban az ékszert szerfelett drága ára miatt megvásárolni hajlandó nem volt. La Mothe bárónő azt ajánlotta a bibornoknak, hogy vásárolja meg a nyakéket, s lepje meg vele a királynét. Rohan bibornok ráállott, az ékszert megvette, bár az árát nem fizette ki egészen, és átadta a bárónőnek, hogy azt alkalmas módon a királynénak kézbesítse. A drága ékszerrel a bárónő férje Angliába szökött, hová őt később neje is követte; s midőn az ékszerész annak árát a bibornoktól nem kapta meg, a királynéhoz fordult, mi által a család napfényre jött. A botrányos ügy a parlament elé került, mely földeríté ugyan a valódi tényállást, de a nélkül, hogy a közvéleményt s kivált a királyi család ellenségeit Mária Antoinette ártatlanságáról meggyőzte volna.

Midőn a forradalom kitört a nép gyűlölete főképen a királyné ellen irányult, kit jóindulatú bár gyenge férjének, minden intézkedésért felelőssé tett. Megfoghatatlan szenvedélyükben a párisiak legnagyobb és legvesze-

deimesebb ellenségüket, Mária Antoinetteben látták; ki ártatlanságának érzetében valóban bámulatra méltó nyugalmat tanúsított a harag és gyűlölség számos fenyegető kitérésével szemben. Midőn a felbűszült tömegek a Versailles-i palotát ostromolták s egyenesen a királyné eléle ellen törtek: Mária Antoinette az aggodalom és félelem legkisebb jele nélkül egyedül lépett ki a palota erkélyére: hogy tanuja legyen mindazon szitkoknak és fenyegetéseknek, melyek árként zúdultak személye ellen. S midőn a miatt később a bíróság kiküldöttjei a királyné valótlomását kérték, hogy a bűnösök megbüntettessenek, Mária Terézia leánya a következő fejedelmi nyilatkozattal fejezte be a kínos esetet: „Távol legyen tőlem, hogy valaha mint vádló lépjek fel egy francia polgár ellen; mindent hallottam, mindent láttam, és mindent elfeledtem.” Még nagyobb volt, még bámulatra méltóbb Mária Antoinette a börtönben. Fiát, a trónörökös XVII. Lajos erőszakkal ragadták ki karjaiból, hogy a durva és iszákos Simon cipészhez adják inasnak, ki az amugy is gyenge és fejletlen testű gyermeket a legembertelenebb módon sanyargatta, míg őt a jótékony halál magához nem vette. Az egykor ünneplést királyné egy fütetlen szobácskába záratott leányával és Erzsébet hercegnővel. Férje XVI. Lajos halála óta, ki őt tíz hóval előzte meg a halálban, a fejedelmi hölgy bámulatra méltó megadással tűrt a legdurvább sértéseket és megaláztatásokat; s nemsokára környezetét, hanem még keményszívű börtönre it is esedálatra ragadta valódi fejedelmi lénye, valamint fenköll vallásossága által, mely azon mértékben növekedett, mennyél súlyosabban nehezédék vállaira a végzett vas keze.

Midőn férje, a király, vele halálos ítéletét közölte Mária Antoinette erős lélekkel szerencsét kívánt neki: hogy immár elviselhetetlen szenvedéseinek végéhez eljutott. A király kivégztetése után azon kérelemmel járult bíráihoz, hogy engedtessek meg neki egy egyszerű fekete gyászruhát viselni, mit azok nagylelkűen meg is engedtek; s az özvegy nemsokára a szegényes fekete öltözetben ment a vesztőhelyre. Midőn börtönéből több ízben bírái elé hurczoltaték. Párisnak pórnoi voltak. Kik kivetkőzve az emberi érzelmekből, leirhatatlan bántalmakkal illeték a koronás mátyrnt, ki azonban e pillanatban is megőrizte lelkének nyugodt, lebilincselő nagyságát. S midőn halálos ítéletét börtönében felolvasták, a megindulás legkisebb jele nélkül intézte el utolsó ügyeit: leveleket írt, vidáman társalgott kétségbeesett környezetével, melynek ő volt e pillanatban vigasztalója; s miután egyszerű estebédjét elkölté, szalma ágyára feküdt és nyugodtan elaludt a korai reggeli órákig. Így találták őt a börtönörök, kik felköltöni jövének. Maga rendezé szokott gondnal szép és gazdag hajzatát, mely az átélt szörnyű szenvedések és lelki gyötrelmek következtében hirtelen megszűnt; azután vigasztaló szavakkal vett búcsút környezetétől, s elfoglalta helyét a szalmakötegen, mely a közönséges létrás szekéren volt elhelyezve, melyen a vesztőhelyre szállították.

Midőn a reggeli órákban elhagyta hirtöntét, mely csend uralkodott egész Párisban, a meghatottság látszó erőt venni egy pillanatra a szenvedélyektől felzaklatott kedélyeken, csak midőn a hóhér szekere a bíborban szűletett áldozatát a vesztőhely közelébe érkezett: vonult végig a tömegeken ama zúgó, mindinkább növekedő és árként terjedő nesz, mely a vihar kitérését megelőzni szokta. A guillotine alá érkezvén gyors és biztos léptekkel haladott a gyászos emelvényre, saját kezével rendezé hajzatát, azután térdre ereszkedvén e szavakkal tevő fejét a végzetes tömbre: „Isten, világosítsd és hasdd meg hőhérait; gyermekeim, Isten veletek, én atyátokhoz sietek.”

Dr. Lázár Gyula.

IRODALOM.

Számtan a népiskola III. és IV. s V. és VI. oszt. számára, írta Györfly János, fővárosi tanító II. és III. rész. Pestergom. Buzárovits G. 1888. Ára egy-egy résznek 10 kr. (Vége.)

A IV-ik rész tartalmazza a különnevű, a könyvben hiányosan különnevűnek van mondva, a mi egészen mást jelent, a számokkal való feladatok megoldását. Itt sem tartom szükségesnek a négy alapműveletnek különválasztását, mint azt szerző teszi.

A IV. osztály tananyaga feloszlik:

1) Az 1000-en felül levő számkör és
2) a közönséges törtek ismertetésére. Az 1000-en felül levő számkör ismertetésénél ugyanazokat az elveket követi a szerző, mint a 100-on felüli számkör ismertetésénél. Véleményem szerint felesleges ezen a fokon is elkülöníteni a négy alapműveletet is, valamint az egy- és különnevű számokat tartalmazó példákat is; utóbbiakat túlnyomó számban kell alkalmazni.

A közönséges törtek ismertetésénél következő példákból kiindul a szerző:

1) Ha egy irónt 2 részre török, hogy nevezzük az így elkészített tört részeket?

2) Ha egy tányér 3 egyenlő részre tört, 2 részt összeragasztok; a tányér hányad része van összeragasztva? Szerző mondja: „Ezt 2 egymás fölött álló számmal írhatjuk felül azon számot írjuk, melylyel megszámláljuk, hogy hány részt vettünk el a felosztott egészből, ennek a neve számláló” stb.

Az első kifejtő példánál hiányzik a kérdésből ez a szó „egyenlő” a mi nélkül a „fél” fogalmáról téves képet nyújtunk, a másik példánál nem találok jól választottnak a tárgyat, mert alig képzelem azt a véletlen esetet, hogy egy kerek tárgy, mint egy tányér három egyenlő részre törjék el, mert a kerek tárgyak egyenlő négy részei, nem egy uttal egyenlő alakúak is. ez tehát nem nyújt tiszta képet a háromad fogalmáról. Továbbá a szabály levezetését, ennyi előzetes után nagyon is korainak látom. Általában úgy találok a szabályoknak merev felsorolása. a nélkül, hogy az oktatás okadatolva volna ismét, nem felel meg sem a tankönyv, sem pedig a vezérkönyv céljának. Milyen lélekölő sőt butító lehet a gyermekre nézve pl ezt a szabályt betanulni: „a vezér törtet átváltoztatjuk föltörtté, még pedig úgy, hogy a törtet megszorozzuk az egészszel, e szorzathoz hozzá adjuk a számlálót stb.” főképpen akkor, ha a tanító meg sem mutatja, miért van ez így; már pedig az a tanító, ki ezt a szabályt fogná használni, nem magyarázza azt meg, ha csak a név nézve saját módszere nincs; de akkor nem veszi használni a könyvnek. Ezt a gépies rendszert követi folytonosan a közönséges törtek ismertetésénél; a merev szabály felemlése után a példák hosszú sora; ebből áll az egész; seholy semmi fejtegetés, semmi módszertani utasítás.

Áttérek az V-ik évfolyam tananyagának ismertetésére. A következő szakaszokra oszlik: 1) Ismétlési gyakorlatok, kezdettel a tizedes rendszer további kifejtésére. 2) Számolás közönséges törtekkel és 3) Tizedes törtek.

A két első szakasz ismétlés lévén, erre már elmondtam meggyőzéseimet.

A tizedes törtek ismertetését elég kimerítően tárgyalja. A tizedes pont fogalmát ügyesen vezeti le, de az osztásnál sem fejt ki, hogy miért kell az osztandót 10-el, 100-al megszorozni a szerint, a mint az osztóban egy, két, vagy több tizedes-jegy foglaltatik.

A VI. évfolyam következő szakaszokra oszlik: 1) Ismétlési gyakorlatok. 2) Az olasz gyakorlat. 3) Az egyszerű törtek szabály. 4) Az egyszerű kamatszámítás. 5) Az összetett hármas szabály. 6) Az összetett kamatszámítás. 7) Társaság szabály és 8) A vegyítési szabály.

Ennek a résznek a feldolgozása leginkább felel meg a kívánalmaknak. Itt mindig gyakorlati példából indul ki a szerző s ennek módszertani feldolgozásával ad irányt a tanítónak az eljáráshoz. Csak hogy a példák nincsenek mindenütt jól megválasztva. Így pl. a társaság szabályának levezetéséhez választott példánál az egy forint után járó nyereség $\frac{8}{21}$; tehát a példa nem olyan, hogy azt a gyermekek következtetéssel megfejtetheték. Nézetem szerint pedig okvetlenül szükséges, hogy az első példák, melyekről a szabályt levezetjük, egyszerűek, könnyen átérthetők legyenek. Továbbá a vegyítési szabály levezetésénél az első példa így hangzik: Egy korcsmáros összekever két Hl. bort, az egyiknek ára 18 frt. stb. Itt azt a szöhibát követi el, hogy folyadékoknál kevérről beszél, holott folyadékokat vegyíteni szokás.

Végre néhány szót a könyv általános értékéről. E tekintetben nagy szerepet játszanak a példák. E könyvben van igen sok, ezek között helyes gyakorlati példa is, de azért még sem ajánlanám, hogy egy tanító föltétlenül megbízzék benne, mert nem mindenik felel meg a valóságnak. Így pl. találtam egy példát, mely szerint egy paripa ló 124 frtért kapható. Úgy hiszem egy 124 frtos ló még nem tarthat igényt a paripa elnevezésre. Gyakran előfordulnak az ilyen példák, ha 1 méternek az ára pl. 30 kr. mennyibe kerül teszem 7 m.? Ez a kérdés, mennyibe kerül, nem helyes, jobb így kérdezni, mennyi az ára? A legtöbb példa azonban megfelel a célnak, jól van megválasztva a tárgy, úgy hogy a példák megfejtésénél különböző ismeretekre tesznek szert a gyermekek. A könyv kiállítására nézve megjegyzem, hogy elég nagy betűkkel van nyomtatva, külső lapját egy keményebb barna lap képezi, melynek célja valószínűleg az, hogy ne kelljen a könyvet bekötni, s ez helyes, csak hogy e mellett a fűzés olyan gyenge, hogy egyes ívek egyszeri kinyitása után elválnak. A külső lapok oldalaira a $\frac{1}{2}$ liter, deci- és centiliter, kgr., dekagr. stb. képei vannak festve, a mi czélszerű arra nézve, hogy, ha a gyermek ezeket látja, könnyebben megkülönbözteti a felsőbb és alsóbb rendű egységeket.

Ezek után a túlnyomó hátrányok miatt, nem ajánlom e könyvet; csak igen alapos átdolgozás után, ha t. i. szerző kif. jtené benne saját nézeteit a tanítás módszerére nézve, válhatnak használhatóvá. Nézetem szerint a számtan tanítása legtöbb nehézséggel jár az elemi iskolában, mert ennek a tárgynak a módszerével legkevésbé vannak tisztában; a legtöbb tanító fősúlyt helyez a technikai ügyesség elsajátítására, folytonosan nevezetlen számú példákat dolgoztat ki, hogy a gyermek minél nagyobb bravourral tudjon szorozni vagy osztani, s nem törődik azzal, hogy a gyermek a számtani példák megoldása alkalmából gondolatainak szavakban is adjon kifejezést. Pedig az ilyen számtan tanításnak nincsen alaki képző hatása. Ha egy gyermeknek betanítjuk az egyszerű-egyed úgy, hogy ez azt egész biztosan, össze-vissza kérdezve is tudja, ezzel legkevésbé sem fejlesztettük értelmét, legfeljebb emlékező tehetségét gyakoroltuk, ellenben, ha folytonosan kimutatjuk ezuttal az igazságokat, melyekcn az egyes szabályok alapszanak, s megköveteljük, hogy azokat saját maguk is tudják levezetni, értelmes gondolkodásra és következtetésekre ösztönözzük. Éppen ezért a népis-kolák számára írott tankönyveknél óhajtom, hogy azokban a szerző mutassa ki azt is, hogy vezeti ő le az egyes szabályokat, mert hiszem, hogy a törtet törttel vagy szorozzuk vagy osztjuk, tudja minden tanító, s tud talán minden órára néhány alkalmas példát is szerkeszteni, de hogy miképpen értesse meg a szabályt a gyermekkel úgy, hogy az ne csak szajkó módra mondja el s gépiesen vigye véghez, ezt kellene a számtani tankönyvekben kifejteni, csak így érthetjük el azt, hogy a számtan megszünjék a népiskolának az a tárgya lenni, melyről a szülők azt szokták mondani, ha gyermekeik előmenetele felől kérdezősködünk: „a tanulás csak menne, csak az a számtan ne volna.”

Bartholomaeides Adél.

V E G Y E S E K

— **Tankönyvek engedélyezése.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. ápr. hó 10-én 14.539—1889. sz. a. elrendelte: „hogy az ideiglenesen engedélyezett tankönyvek ott, a hol bevannak vezetve, használatban tartassanak meg; a nem engedélyezett pedigr csak az 18⁸⁹/₉₀-ik tanév folyamán, illetőleg az 18⁹⁰/₉₁ tanév elejétől fogva engedélyezett tankönyvekkel cseréltesse fel.“ Egyidejűleg felmentette a folyó tanévre az iskolák igazgatóit azon kötelezettségek alól, hogy a kiválogatot tankönyvek jegyzékét a kir. tanfelügyelőnek június végéig mutassák be. E rendelet kapcsában leküldötte a miniszter az engedélyezett tankönyvek II. jegyzékét, melynek ára 5 kr

— **Véglegesítés.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter Koleszár Lajost, a bánffy-hunyadi állami elemi, felső nép- (leány) és polgári fiú-iskolák igazgatóját, ezen állásában közelebbről végleg megerősítette.

— **Érettségi vizsgálatok.** A kolozsvári kereskedelmi akadémiában e. f. évi június 20—25-ig tartó érettségi zár-vizsgálatra miniszteri biztosul a vall.- és közokt. m. kir. miniszter Kozma Ferencz kir. tanfelügyelőt küldte ki.

— **Helyettesítés.** A vall.- és közokt. m. kir. miniszter Bocz Istvánné, gyalui áll. isk. tanítónőnek, betegsége okán még 4 hónapi szabadság időt engedélyezvén, helyettesítésével továbbra is Nagy Anna okl. tanítónőt bízta meg.

— **Ösztöndíj** Asztalos Irén, a kolozsvári áll. tanítónőképző növendéke a Besán-féle alaphól 100 frt. ösztöndíjat nyert.

— **A képezdei növendékek önkéntessége.** A véd-erőről szóló 1889. VI. tcz. végrehajtására kibocsátott miniszteri utasítás értelmében ezután igen helyesen a tanító-képző intézetek utolsó évfolyamának sikeres elvégzéséről kiállított iskolai bizonyítvány jogot ad az egyévi önkéntességre

— **Értesítés.** Több oldalról jött tudakozódásra azon kartársaimat, kik „A földrajz alapfogalmai, kapcsolatokban Kolozsmegye s környéke rövid földrajzával, a kolozsmegyei népiskolák III. osztályai számára,“ s „Földrajz a népiskolák IV., V. osztályai számára“ cz. munkákat eddig használták, tisztelettel értesítem, hogy nevezett könyvek approbáltatására megtettük a kellő lépéseket, s így, ha más akadály nem fog fenn, jövőre is nyugodtan vehetik alkalmazásba. A VI. osztálynak szóló rész is munkában van. Az első 25, a második 30 kr. A harmadik sem lesz több 20—25 krajczárnál. Bizományosunk továbbra is Stein János lesz Kolozsvárt. Bánffy-Hunyadon, 1889. április 16. Társai nevében: Szentgyörgyi Lajos.

— **Meghívás.** A kolozsmegyei tanító-testület gyalui köre ez évi második rendes gyűlését folyó év május 4-én délelőtt 9 órától kezdve tartja Gyaluban az állami iskola helyiségében a következő tárgysorozattal: 1) 9 órakor nyilvános tanítást tart az állami leány iskola II. osztályában Medveczky Teréz áll. isk. r. tanítónő. 2) 10 órakor a gyűlés megnyitása. 3) A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 4) Jelentés a nyilvános tanításról. 5) Felolvasás: tartja Józsa Dániel győrvásárhelyi áll. isk. igazgató tanító. 6. Felolvasás: tartja Bocz István gyalui áll. isk. igazgató tanító. 7) Indítványok tárgyalása. 8) A tagsági díjak beszédése. 9) A jövő gyűlés helyének, idejének, tárgysorozatának megállapítása. 10) A gyűlés bezárása. E gyűlésre a kör tagjait s a tanügy iránt érdeklődőket tiszt. eleveltel meghívják, Gyaluban, 1889. április 22-én. Bocz István, k. elnök. Póczii Gyula, jegyző.

— **Látogatás ipariskoláinkban.** Az ipariskolák országos felügyelője dr. Bernát István a kolozsvári ipariskolákat m. hó 17-én, és 18-án, Kozma F. kir. tanfelügyelő és

Kiss Sándor iparisk. igazgató társaságában meglátogatta. Ugy a rajztanárok által bemutatott szép haladást tanúsító rajzdolgozatok, mint a meghallgatott tanítások felett teljes megelégedésének adott kifejezést. Elismerését fejezte ki a tapasztalt rend. az oktatás sikere. s az igazgatás felett. A tanító testület az orsz. felügyelő tiszteletére 18-án társas vacsorát rendezett, melyen megjelentek Sigmond Dezső orsz. képv., felügy. biz. elnök, Gámán Zsigmond iparkamarai titkár, Kozma Ferencz kir. tanf., Paal F. tkép. ig., stb. Az orsz. felügyelő 19-én utazott el városunkból.

— **Tanítói köri gyűlés.** A kisküküllőmegyei tanító-egyesület marosmenti fiokköre máj. 18-án Nagy-Teremben gyűlést tart. Nyilvános tanítást tartanak Mihály József, az el. I. o.-ban a számtanból, Bernád Lajos az V. o.-ban a történelemből Szabad előadást tart a természettudományokból Gyöngyösi István. Felolvas a torna-tanításról Zsigmond József.

— **Az állam és a népoktatás.** Magyarországon 16,000 népiskolánál több van, de ezek közül csak 4.74 % bír állami jelleggel s az iskolába járók tömegéből csak 3 % nyeri az oktatást állami tanintézetekben.

— **Felső nép- és polgári iskoláink** Szathmáry György mint előadó kiemeli, hogy hazánkban a törvény szerint 250 nagyobb község és város tartozott volna felső nép- illetve polgári iskolát állítani, de e köteletségének csak 106 felelt meg.

— **Tanítók nyugdíja.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszternek az „Orsz. tanítói nyugdíj intézet“ 1887. évi állapotáról kiadott jelentését tárgyalta közelebből a képviselőház közoktatási bizottsága. A jelentésről Kovács Albert referált. A nyugdíj-intézetnek volt azon évben 14,062 fizető tagja, és csak a kereszámokat írva ki: 6,223,000 frt. tőkétéje. 741 ezer frt. bevétele, 214,000 frt. kiadása, tehát a folyó jövedelemből 526,000 frtot tőkésítettek. Az intézetnek oly nagy jövedelme van, hogy a 32 év múlva elérendő legmagasabb kiadását is képes volna fedezni a mostani jövedelmének kétharmadából.

— **Iskolai köztitáskák.** A berlini I. iskolák hatóságai azon tapasztalatból, hogy a 11—14 éves leányoknál gyakran előforduló „elferdülés“ a könyves táskáknak egy kézben való hordására vezethető vissza, figyelmeztették a szülőket, hogy a köztitáskák hordását tiltsák el s e helyet azokat a váltócsatolva, borjú módjára hordassák gyermekeikkel.

— **Az agy, mint a lélek szerve.** A természettudósok szerint az elmés, tudós kiváló emberek agyveleje legtöbbször súlyosabb, mint a köznapiaké. Erre nézve közöljük a következő adatokat: Turgenyev 2120 gramm. Cuvier 1861, Byron 1807, Abercombe 1785, Volta 1745, Petrarca 1602, Kant 1600, Schiller 1580 Gauss 1492, Broca 1484, Dupuytren 1437, Dante 1420, Liebig 1352, Gambetta 1180 gramm. A test nagyságához képest az embernek van legsúlyosabb agyveleje. Erre nézve a következő adatokat jegyezzük fel. Az ember agyvelejének sulya úgy aránylik teste súlyához mint 1: 40-hez, a kutyáé úgy, mint 1: 103 hoz, a galambé úgy, mint 1: 104-hez, a juhé úgy, mint 1: 351-hez, a békáé úgy, mint 1: 1100-hoz, a csukáé úgy mint 1: 1300-hoz. Az emberi agy sulya a 20-ik év körül eléri tetőpontját, csak kivételes esetekben növekszik a 30-as évekig; azután a 30—35 ik évben már kezd apadni. 60—70 éves ember agyveleje már annyira zsugorodott, hogy megint olyan könnyű, mint a milyen a 15-ik életév előtt volt.

TARTALOM: Jelentés a közoktatás állapotáról. III. Könyvtár. Antal. — A szépirás tanításáról a népiskolában (Vége). Erb Frigyes. — A tanítóképző-intézeti tanárok közgyűlése. Nagy László. — Napfényes babonák. Benedek János — Tárca: Nőalakok a francia forradalomból. I. Dr. Lázár Gyula. — Irodalom: Könyvismeret (Vége). Bartholomaeidesz Adél. — Vegyesek.